

БЕЛАРУСКАЕ ЖЫЦЦЕ.

ІЛЮСТРАВАННЯ ЧАСОПІСЬ

Год II.

друкуецца у Менску.

№ 2 (24).

Штрыхі аб беларускай культуры.

Тая культурная беларуская праца, як тэатр, школы, выдавецтва кніг і інш., што рабілася да вайны, перарвалася ў пачатку в. в. Шмат з нашых лепшых працаўнікоў былі змобілізаваны — гэта было першай прычынай, а другой, і самай важнай прычынай, было тое, што расійскі царскі ўрад забараніў беларускі друк.

Беларуская культурная праца заціхла да рэвалюцыі 1917 г., калі адразу пачалі выдавацца беларускія часопісы ў Менску і пачаўся політычны беларускі рух. Але, галоўным чынам, у гэтым артыкуле мы звяртаем увагу не на нашу політычную працу, але на культурную.

Праўда, пад нямецкай окупацыяй, у Віленшчыне і Горадзеншчыне культурная праца вялася і да рэвалюцыі 1917 г., як беларускія школы, выдавецтва „Гомана“ ў Вільні, час ад часу беларускі тэатр, але гэта рабілася ў абхваце невялікім.

У культурнай працы пасля рэвалюцыі можна не сумняваючыся паставіць на першым пляне беларускі тэатр. Ён добра развіўся неспадзеўна для нас саміх. Аляхновіч і Галубок напісалі шмат пьес, якія абляцелі ўвесь наш край. Ф. Аляхновіч, Ф. Ждановіч, як добрыя артысты, ўсімі сіламі працавалі у кірунку распаўсюджвання беларускага тэатру па розных гарадох і мястэчках Беларусі. Можна смела сказаць, што яны вынеслі на сваіх плячах за гэтыя тры гады беларускі тэатр. З-пад іх кірункаў, з іх школ, выйшло шмат беларускіх добрых артыстаў, якімі цяпер багата беларуская сцена.

Пры гэтым трэба адзначыць, што, як і кіраўнікі розных беларускіх тэатральных таварстваў, так-сама і артысты, вельмі мала карысталіся матэрыяльна ад сваёй мастацкай працы. І гэта трэба ім паставіць у заслугу; хаця паддзяккі і субсідыі такія-сякія былі, але вельмі мізэрныя.

А тэатр за гэты перыяд зрабіў сваю вялікую працу у адраджэньні Беларусі. Беларуская сцена была самай жывой агітацыяй за беларускую справу. Сцена вербавала гэтакім чынам беларусаў да свядомай нацыянальнай працы.

Дзеля гэтага беларускі тэатр заваяваў сабе вельмі пачэснае месца у адраджэньні краю.

Побач з тэатрам трэба казаць і аб беларускім хоры пана Тэраўскага. Можна адзначыць зусім ня хвалячыся, што гэтакім знамянітым хорам маглі-бы гардзіцца любая нацыя, болей культурная за нашу. І не дарэмна п. Тэраўскі нажыў сабе славу і папулярнасьць сваім хорам.—ён гэта заслужыў вялікай і кемнай працай.

Пан Тэраўскі—мастак, - самародак. Чары і гармонія беларускіх народных песьняў захапілі яго душу. Добра ведаючы дух нашых мэлэдзяў, ён іх стылізуе так, як лепей ня трэба. Апроч таго, ён сам вельмі ўдачна піша новыя песьні ў беларускім характары. Шкода толькі, што ніхто ня дбае аб тым, каб выдрукаваць багатую творчасць пана Тэраўскага, каб яго творамі маглі карыстацца і іншыя беларускія хоры.

У збіраньні колекцыяў народнай штукі шмат працаваў наш вядомы бібліограф, гісторык і крытык, п. Р. Земкевіч. Быўшы вайсковым інжынерам на фронце, ён назбіраў багатыя колекцыі беларускіх нацыянальных вопратак, тканін, паясоў і г. д. Ён на гэта выдаваў усе свае грошы, але, нажаль, усё гэта у яго парасьцягалі розныя прыватныя асобы, а галоўным чынам, забралі з сабою яго колекцыі немцы арганізатары выстаўкі ў Менску пад нямецкай окупацыяй. Гэта ўсё вывезена ў Бэрліч. І вось пану Р. Земкевічу не ўдалося залажыць нашага нацыянальнага музэю, аб якім ён марыў шмат гадоў.

Гэта для нас вялікая шкода: з кожным годам беларускія орнаменты прападаюць, тым болей, за час вайны бадай усё згінуло, і м-ч ня маем ні аднаго выдрукаванага альбому з беларускімі орнаментамі, з беларускімі колерамі. Гэта можна тлумачыць нашай надбаласцю. Маляроў на гэта знайшлося-б у нас, толькі няма каму аб гэтым падбаць.

Што тычыцца нашага малярства, дык у нас маляроў ёсьць, толькі мы іх ня ўмеем пазнаваць, і яны ад нас ухадзяць з пустымі рукамі да чужых. Узяць, напрыклад, нашага маляра, п. Я. Драздовіча. Гэта чалавек з вялікім малярскім талентам, з багатай фантазіяй у сваёй творчасці, толькі матэрыяльныя варункі падрэзваюць яму крылы. Пішучы гэтыя радкі бачыў альбомы працы п. Драздовіча яшчэ да вайны ў Вільні. Знаўцы малярства вынеслі ад іх самае добрае ўражаньне.

Пан Драздовіч—майстар штрэховых малюнкаў. Яго пейзажы ў штрэхох жывуць і рэльефна выступаюць на фоне, як барэльефы. Як самавучка, ён яшчэ добра ня выштудываў малярскіх старых і новых школ, але ў яго ёсьць свой стыль, самабытны і арыгінальны. Чуюцца у яго творах багатая фантазія, містычнасьць і сымболіка.

Мо' тут ня месца, але пазволю сабе апісаць адзін яго твор, пад назваю „Трызна мінуўшчыны“.

Месячнае зьяўленьне містычнымі праменьнямі атуляе могілцы. Крыжы і паліты магільныя адкідаюць наўскос цені. Так і гавораць фарбы аб

паўночнай цішыне і казачнасцю сьмерці... Веець жудасню... Але ад сьмерці пачынаецца новае жыццё. У гвілі родзяцца кветкі хараства. І вось з адной магілы выступае чалавечы чэрап. Так і чуюцца, здаецца, што ён, нямы, лезе ў верх, разсыпаючы вакол сябе жоўты пясок. Вочы ў чэрапа сьвецяцца фосфарычным адсвяткам. Праменьні разыходзяцца па баках, і ў лініях гэтых праменьняў вызначаюцца дзьве багіні дзіўнай пекнаты... Здаецца, што ты іх бачыш зблізка і здаецца, што яны выступаюць з далёкага фону мэлянхолічнай ночы, зліваючыся з дрэвамі.

Шмат ёсьць у п. Дразловіча гэтакіх багатых фантазіяў, напісаных у духу Чурлянца, а з беларускай інтэлігенцыі мала хто аб ім ведае. А яго варта было б падтрымаць і матар'яльна і моральна.

Цяпер аб самым важным—аб нашым выдавецтве. За гэтыя тры гады беларускія газеты і часопісі расьлі, як грыбы. Іх трэба лічыць некалькі дзесяткаў. Паміж імі—штэдзеньнікі, тыднёвікі, месячнікі і г. д., ня гледзячы на тое, што за час вайны памёрлі некалькі з нашых лепшых літаратурных сіл, як М. Багдановіч, Цёпка, Кігачец і інш.

Літаратурных зборнікаў выдрукавана ня многа, ня лічучы школьных падручнікаў, політычных дробных бршур, драматычных твораў і інш.

Вось тут і ёсьць самае глупае нашае балючае месца! Мы забываемся, што наш нацыянальны рух трымаўся і трымаецца ўвесь час нашай літаратурай. Політыка захапіла ўсіх нашых людзей, а літаратурнае выдавецтва ў забыцьці. А ўжо наступіў час, выдаць поўнымі зборнікамі творы нашых пісьменьнікаў да пэрыоду „Нашае Нівы“; выдаць усе творы нашых паэтаў, якія памёрлі за час вайны; выдаць творы нашых пісьменьнікаў, якія друкаваліся ў працягу шмат гадоў у розных часопісах, ды яшчэ не сабраны ў цэлыя зборнікі. А то гэтыя творы могуць саўсім прапасьці. Апроч гэтага ў нашых пісьменьнікаў ляжаць цэлыя кіпы рукапісаў, якія чакаюць сваёй чаргі. У пісьменьнікаў апускаюцца рукі ад такіх адносінаў да іх.

Выдавецтва нашай літаратуры і нацыянальныя школы павінны стаяць на чале ўсёй працы. Нашыя політыкі павінны звярнуць на гэта самую глупую ўвагу. Гэтым будзе зроблена ўсё.

Што тычыцца беларускіх школ, дык у гэтым кірунку зроблена вельмі шмат. Было-бы зроблена ў некалькі стопняў болей, каб не перашкоды з боку. Аб школьнай справе можна было б куды болей пісаць, але аб гэтым нашыя часопісі вельмі многа ўжо пісалі і пішуць.

Канчаючы свой артыкул, я яшчэ раз напамінаю: культурная праца павінна быць нашай глупай мэтай і, каб мы на гэта звярнулі большую увагу з пачатку рэвалюцыі, дык мы-бы да гэтуль шмат вышэй стаялі ў нашым політычным становішчы.

Ясакар.

Магчымасьць працы.

Разам з поступам нашага адраджэньня, ў нас шмат зьяўляецца новых грамадзянскіх і культурных устаноў, якія патрабуюць рук да працы. Усюды на усенькім сьвеце цяпер чуюцца недахват людзей да адказнай работы, а саблівая вялікая гэтая няслыха ў нас. Бывае, што адзін чалавек адначасна працуе ў некалькіх установах,

выбіваецца з сіл,—і ў канцы канцоў ні воднай работы ня робіць, як сьлед. У нас яшчэ няма спецыялізацыі працы; цяперашні беларускі працоўнік павінен усё ведаць, усё ўмець зрабіць.

Але гэта яшчэ паубяда. Глаўнае тое, што работа гэтага змучанага, выбіўшага з сіл працоўніка, вельмі часта „ня клеіцца“ і з тае яшчэ прычыны, што мясцовая ўлада, замест ісьці на сустрэч беларускай рабоце, дапамагаць ёй,—як гэта ўжо гаварылося-абячалася—сваёй беспатрэбнай формалістыкай, а часта няпрямых аносінамі, перашкаджае беларускай рабоце.

Недалёк час, калі ў рады беларускіх працоўнікаў увойдуць сьвежыя маладыя сілы. Яны з ахвотай будуць рвацца да работы. Сьвежы працоўнік заўсюды мае больш энэргіі, больш ахвотасьці.

Калі гэтыя новыя людзі будуць сустракаць на сваёй дарозе гэтакія самыя адносіны, якія пануюць дагэтуль,—у іх душах застаецца горкасьць—нездоволенне, якое вельмі дрэнна адбіваецца на ўзаемных суседніх адносінах.

Трэба усё рабіць, каб гэтыя адносіны не псаваліся, каб ніякай цёмнай плямы ў гэтых адносінах ня было, бо з гэтага скарыстаюць нашы ворагі.

А.

Жабрак.

Стары ён, вопратка у латах
І зрэбны за плячмі мяшок,
Ходзе ён моліцца па хатах
За хлеба чорнага кусок.

Увойдзе, стане ля парога
І ціхім голасам пяць,
Як птушка, сьці просе ў Бога,
Бо так, як птушка, ён жывець.

Адчынены ўвесь сьвет старому,
Куды захоча, туды йдзе.

Сямі ня маець, ані дому.

Жывець аб хлебе, аб вадзе.

Яму ня ўсякі спагадае,
А хоць цярпіць ад людзей злых,
Ён злое й добрае прымае
Да Бога моліцца за ўсіх.

Скажы, чаму ты так, дзядуля,
Над старасьць ходзіш жабраком?

Нішто цябе і ня прытуле,

Гдзе-ж твая ніва, гдзе твой дом?

Як ля парога ты маліўся,
На тваёй гутарцы чуваць,
Што сярод нас ты нарадзіўся,
Сярод нас будзеш уміраць.

Вось на зямельцы нашай роднай
Жыве у сьцісці чужак.

А ты, бяздомны і галодны,

У бацькаўшчыне ты жабрак...

Хто-ж гэта панам нашай долі,
Хто ж нам пісаў такі закон,
Што ў цемнаце і у няволі
Цярпіць нас не адзін мільён?

Мазолі у ярме рукі

Нашы бацькі, нашы дзяды

Увесь свой век, але унукі

Ужо ня йдуць у іх сляды.

За працу ўнукі узліся.

Каб вызваліць край родны з пуг!

А ты, дзядуля, памаліся,

Каб Бог благаславіў іх труд!

Ст. Шыmanoўскі.

1411/1346(226)

Сымфонія.

Я. Купале ахвярую.

І цёмна—густа цёмна зрабілася. І ціха—нема ціха стала. І страх—страх сьмерці напаў на мяне.

Дзе Ты?—чую я водгалас у сваёй душы, як голас чалавека з глыбокага дна студні. Ці на-векі я Цябе страціў разам з маладосьцю, вясно-вы мой бог? Ці кончылася сымфонія, і струны ўсе парваліся у астарэлым сэрцы?

Не! Не!—грамавым голасам крычыць мой вялікі боль. У самоце кінуся ў процьму, ударуся галавою аб каменьні.

Не! Не! Не хачу цемры магіль, не хачу!—Як горліна, стогне маё сэрца. Яшчэ ёсьць іскры ў мяне. Я раздухну гэтыя іскры ў вагнішчо, ў пажарышчо, якое абхопіць няўнеба, ўвесь сьвет. У хвалях гэтага полмя растопяцца плянэты, як воскавыя сьвечкі...

А Яна мяне пацяшае:

Я—ў глыбі тваёй душы. Я—ў моры тваёй творчасці. Я—дзіця тваіх думак. Я—заўсёды з табою... Шчасьце—ў тваіх руках, у тваёй волі... Твая сымфонія яшчэ ня кончана.

* * *

Мая хатка стаіць на горцы. Яе вокны—з усіх чатырох старон. А калі сонца ёсьць на небе, дык яе дзеткі-праменьні заўсёды гасьцяць у маім пакоі.

А з усходам месяца я спаць не магу.

Грэх спаць тады, калі пакой увесь у серабрыстым пыле, калі іскры рознаколернага маку ў паветры мігаюць, калі цыпця агартвае ўвесь сьвет—нельга шчасьце сваё праспаць.

Грэх спаць тады, калі думкі залатымі а-олкамі мігаюць і на скрыжальных сэрца кавкі свае вызначаюць—нельга хвілі натхненя праспаць.

Грэх спаць тады, калі мары туманом абхопіваюць усю істоту, калі ўвесь сьвет прае сымфонію характара і творчасці—нельга жыцьцё праўдзівае праспаць.

Грэх спаць тады, калі можа прысьці Яна... беласкрыдлая, што вапаўняе цябе сваёй песьняй жыцьця, сымфоніяй сонца, як хмельным кіпучым пітвом...

І я ня сплю...

Думкі мае ў няволі—Яна імі запанавала. Але я шчасліў у Яе мілых каўдахах... Без Яе не цвілі-бы ў маім сэрцы песьні вясны, песьні каханья.

II.

Што ноч прыходзіць яна ка мне...

Твар смугла-ружовы. Вочы міндалевыя, троху затуманеныя сьлязамі, вібы бабовыя краскі, абрызаныя расою. Губкі чырвоныя, сухія і гарачыя. Валасы сіня-цёмныя, доўгія, густыя, жорсткія і клейкія. На валасох—залаты абруч.

Уся яна стромкая, гібкая і вабная. Цело-ж мае колер сьветлага масенжу і пышыць ўнутраным агнём. Здаецца, вась-вась выбухне полмам... Толькі ручкі яе ледзяныя, і сіняватыя, пальцы праз меру доўгія...

Кожная частка яе цела як-бы живець асобным жыцьцём. На мае няпрытомныя пацалункі кожная частка яе цела паасобку цалуе мяне, доўга-доўга ўпіваецца ў мяне, пакуль я пачынаю млець-слабець.

У блес су яе вачоў, разам з кволасьцю, ёсьць некая смага дзікага арла, а ў цяні яны—сьвечца жаўтаватым блескам, асьвячаючы яе даўгаваты твар. Бровы, чорныя і густыя, тады падобны да маленькіх зьмеяк, якія адліваюць цёмным агнём...

А часам вочы яе застываюць як няжывыя, як завяўшыя кветкі. Тады твар яе як-бы пад туманом знаходзіцца, броўкі, так як раней, не вызначаюцца. Барада яе тады востра выдаецца наперад, губкі троху бляднеюць, адчыняюцца, нібы пілюсткі квалай кветкі, і асьляпляюць сваім блескам вострыя, белыя, даўгаватыя зубкі. Уся яна цягнецца ка мне...

Тады здаецца мне, што за яе плячыма ёсьць скрыдлы, плечыныя, цёмна шэр е, як у кажана. Некая асобістая, незразумелая жудасьць нападае на мяне... Прыблізіцца да яе—гэта тое самае, што кінуцца з высокага маста ў глыб цёмнай рэчкі—і страшна і нешта вельмі цягне гэта рабіць...

А голас яе грудны і варкуючы. Кожнае яе слово як-бы іголкі каціць мяне ўсяго—і балюча і прыемна. Розныя тоны і пералівы яе павучылі шэптаў апьяняюць мой мозг, акутываюць мяне сваімі ўваздушнымі хвалямі, як-бы ў паветры яе голас цьвядзець у павуціну, з якой я не магу выпутацца.

Яе цела пахне дзіўным дурманячым пахам, нібы ад дзікай балотнай кветкі. Ад гэтага арамату мне заўсёды кружыцца галава. Цалуючы мяне ў губы, яна ўпіваецца белымі і вострымі зубкамі да болі... Мне хочацца дзіка крыкнуць, але не магу—задыхаюся. А яна напружваецца тады ўсім целам, якое ў анямеласьці прыслухоўваецца да гэтага няпрытомнага пацалунку і кожная жылка ў яе з ног да галавы чырванеець. Тады яна здаецца мне статуяй з цёмнага мармуру, аплецянай сеткай ружовых вадаросьляў.

Сьцісці яе велькія з бліскучымі рубінамі. Пярсьці на пальцах зьмеявідныя. Брасьлеты на руках і нагах з чорнага металю. На іх блішчыць залаты бог Азірыс і некя незразумелыя дзіяментныя значкі.

* * *

Што ноч прыходзіць яна ка мне...

У дзень я броджу далёка ад людзей, сумны, маўклівы, па лясох і палёх... Дзённы сьвет, яркі і сонечны, мне няпрыемны. Я забіраюся ў самую глуш пущы, дзе густыя цені пануюць і ў дзень. Там вільготна і ціха. Нават і птушак ня чуваць. Як палводныя зыкі, даходзіць да майго слуху згук пастырскай трубы, або піск невядомай мне птушкі.

Людзі і жыцьцё мяне зусім ня цікавяць. Я толькі ёй належу, ёй... Жыву я ў дзень толькі чаканьнем ночы, ночы каханья, шчасьця, асалоды.

Нецярыліва чакаю ночы...

А яна прыходзіць ка мне, як цень, у змрачнай цішыне. Шагоў яе ня чуваць, як-бы яна ў паветры ступае. І мы зьліваемся у адно. Ад асалоды стогнем, ад шчасьця плачам. Мы няпрытомныя ад сваёй блізкасьці.

— Хто ты?—пытаюся я, хаваючы свой твар на яе грудзях.

— Хто я?

Я чую, што вочы яе пранікаюць мой мозг агнёвым токам.

— Я—тая, аб якой ты марыў з маленства. Я—тая, якую ты любіў сьмяртэльна у крузе вечнасьці ўжо чатыры тысячы гадоў таму назад. Твае гарачыя, моцныя жаданьні агнёвым птуш-

жамі луналі да мяне праз дзесяткі вякоў розных людзкіх пакаленьняў. Ты пісаў гимны майму характару і моладасьці на старадаўніх папірусах. Мы разам маліліся розным багам Эгіпту і багіні каханьня Аштартат. Я была царэўнай, а ты быў жрацом. Каханьне нашае было забароненае і ніхто з людзей ня ведаў аб гэтым. Ці помніш ты, як мы малілі Ніл пад месячным зьяньнем, каб ён нас бараніў? Ці помніш ты, як мы хаваліся ад людзей і палячых праменьняў сонца і кляліся вечно быць разам?

Смутныя ўспаміны, незразумелая гартанная мова, няясныя абразы чужых людзей і афрыканскай прыроды ўваскрашаюць, носяцца ў маіх мазгах...

— Пыл замнога вякоў атуманіў тваю памяць,—кажа яна далей,—але глянь на свае курчавыя, жорсткія валасы, на обрыс сваіх губ, на афрыканскія рысы свайго твару—ці ты ня сын далёкіх краёў, гарачага сонца? Халоднае сонцо паўночнай зямлі на час ахаладзіло кроў у тваіх жылах. Сьнежныя мяцеліцы суровай зімы пакрылі лёдам твае мазгі. У халодным краі чужога халоднага народу замерла твая ўсходняя гарачая натура. Але сэрца тваё ў маіх руках запалае агнём старадаўніх ахвяр. Ты згарыш на вагні свайго ўласнага сэрца ў няпрытомным шчасьці... Ня можна табе тут, на зямлі поўначы, між чужымі людзьмі, марнецца у нудзе у аднастайнасці—жыві са мною! Ідзі да свае першай крыніцы, бо ты заблудзіў у чужым полі...

Голас яе зьвініць старадаўняй лютняй. Чуюцца сум, жальба і срогі загад уладаркі. І сэрца маё як-бы на дзьве часткі нехта рэжа... З двух бакоў рвуць мае грудзі.

Ці ж можна адначасна любіць моцна і пакутаваць за два краі, за два народы?—пытэцца нехта ў душы мае. Ты—незразумелы чалавек,—кажа мне таемны голас,—ты вісіш у паветры на вязьведаным крыжы. Мукі твае надзвычайныя... Ад мукі струны тваея душы песьні цяюць...

* * *

Што ноч прыходзіць яна ка мне...

Я зрабіўся бледным, пад вачыма кругі. Я чую, што яна пье маё жыцьцё, маю моладасьць, маю кроў. Я чую, што кожная ноч шчасьця мне сьдаецца за год жыцьця. Але не магу працівіцца гэтаму.

— Доўга я цябе шукала і вась знайшла—шэпча яна, абвіваючыся, як зьмяя, вкол майго зморанага цела—доўга я цябе шукала. Я была жыліццю старых магіл. Цені—мае сёстры. Кажан і совы сьпявалі мне песьні жуды. І вась я пашла да цябе на твой кліч, як на блеск зарніц. На хвалях дум тваіх я плыла, як пылінка. Ты сваім каханьнем даў мне жыцьцё, а я даю табе сьмерць... Маё каханьне—атрута, гібель. Але ты—мой! Ты шчасьліў?

— Шчасьліў, шчасьліў...—шапчу я ў няпрытомнасці.

— Я выпью тваё жыцьцё, як пчала мёд з кветкі, і ты будзеш жыць у ва мне. Кінем мы гэтае ж пьцё пад праменьнямі сонца і пойдзем лунаць ценямі ў цёмных ушчэлінах дзікіх гор,—там, дзе вечныя духі жудасныя песьні сьпяваюць...

* * *

Гэта ўпер магільны пье тваю кроў і губіць тваё жыцьцё без пары!—кажа мне старая знахарка-варажбітка.—На ўсход месяца пойдзеш на

могліцы і заб'еш асінавы кол у магільку той дзяўчывкі, што летась атруцілася. Ты яе палюбіў ужо посьле яе сьмерці і гэта табе зашкодзіло.

Доўга знахарка паіла мяне горкімі зёлкамі, курыла мяне рознымі травамі на ўсход сонца. Яна рабіла таёмныя знакі рукамі, казела вочы свае мутныя і пры гэтым шаптала:

„А ты уцякай, злы дух, у балоты дзікія, ў багіны нявылазі-це. Насіся, кружыся, пыліся, рассяпайся па драмучых лясах, па дзікіх карчоках, па нямых кургавоках! Лезь, душа нячыстая, ў магільку цёмную, глыбокую, ў труну дубовую! Апоўночы ты сьпі вечным сном і ня чакай жывых людзей! Сьвяты Дух наступіць на цябе нагой і ты ўвалішся у акіян глыбокі. Там зьгінеш, як пылінка, прападзеш на векі вечныя. Амэн!“

* * *

Убіў я асінавы кол у тую страшную магільку, але яна ўсё роўна прыходзіць ка мне што ноч. Толькі робіцца яна некай задумёнай, сумнай, маўклівай, нежна-кволай і яшчэ болей вабная як раней... Не магу ад яе адарвацца, не магу...

Як-бы новую песьню засьпявала яе жудасна-пекнае цела. Новыя чары, новыя прыгожасьці, новыя араматы. Цуды луналі ў кожнай лініі і форме яе лілейнага, маладога цела, якое гіпнотызавало мяне і адымало волю маея душы. Мне здалася, што я разумею вялікую містэрную адвечную творчасьці. Мне здалася, што большага духоўнага шчасьця ў жыцьці ня можа быць, як толькі глядзець на гэту пекнату.

Як плюшч, абвіваецца яна вакол мяне і шапчат яе, нібы шэпты чарогу, і ўздохі яе, нібы ўзмахі скрыдлаў лебядзіных. Ад салодкай болі кругі зелянеюць у маіх вачох.

Я ў забыцьці—ў вялікім забыцьці яўна-бачнасьці.

Я ў няведаным замчышчы. Пакой напоўнены араматнымі хвалямі мэлёдычных зыкаў і хмельных пахнучасьцяў. Люстры з людзкіх чарапоў вісяць пад мармуравым скляпеньнем. З ямін вачоў кожнага чэрапа льюцца слабыя фосфарычныя водблескі, якія залюццяць павуціну па кутках.

Гэта—хорам багіні Аштартат.

У вялізарных мейных урнах ляжаць клубамі скручаныя зьмеі. Галовы у іх рысунуты ўверх. Вочы гараць крывавым агнём, гіпнотызуючы ўсё навакол. Па сьценах там фігуры розных зьвяроў.

У сярэдзіне пакою стаіць аўтар з чорнага мармуру. На аўтары—статуя з мосенжы. У гэтай статуі я пазнаю сваю каханую—эгіпцэцкую царэўну.

Я кідаю зёлкі на палаючы трыножнік. Клубіцца араматны дым. Я шапчу некую малітву, ў якой хвалю цьму, грэх, сьмерць і кроў... Жыццё напываюць нешта аднастайнае, нуднае, наігрываючы на розных інструмэнтах.

Воблакі густога дыму напаўняюць увесь хорам. Вялікія граматы людзей у дзікім карагодзе кружацца вакол аўтара. Наносяць сабе крывавае раны нажамі і дзіка павар'яцку крычаць... Мне хоцца тое самае рабіць і чужь устрымліваюся.

Вось робіцца ніха. Сівы жрац даўгабароды з прамяністымі срогімі вачыма са скручаным пергамэнтам у руках падыходзіць да аўтара і пачынае чытаць з пергамэнта:

Усемагутная багіна над усімі багамі цьма і сьвегу. Аштартат! Хвалі табел! У тваіх руках нашае шчасьце зямное! Хвала табе!

І ноч і дзень, і сьцюжа і полыме жывуць у грудзях тваіх, хвала табе! Ад гнілі ты творыш кветкі, ад сьмерці і крыві—жыццё, хвала табе!

Ты даеш асалоду ў муках. Ад твайго дару, шчасьця, чалавек гарыць і канае. Хвала табе! Ты творыш і руйнуеш, руйнуеш і творыш. Хвала табе!

Ты асьвятляеш нашу моладасьць вялікімі жаданьнямі, ўспамінамі якіх падтрымліваем старасьць. Хвала табе! Ты творыш адвечны круг жыццёвай казкі чалавека. Хвала Табе!

Сваю кроў ми-хваруем табе, о, вялікая!

— Хвала табе! Хвала табе! — крычаць усе набожна.

Агульны настрой захоплівае і мяне. Я раблю некіе невядомыя знакі рукамі, кружуся вакол статуі і прыпадаю да яе ног губамі. Статуя нахіляецца нада мною і ўшываецца вострымі меднымі пальцамі ў маю шыю так моцна, што я абліваюся крывёю.

Гэтакі сон мяне вельмі аслабляе і да раніцы я сплю бяз сьноў.

* * *

Старая варажбітка глядзіць на мяне сваімі патухшымі вачыма ды ківае сумна галавою.

— Кепска, кепска з табою, хлопча,— кажа яна:— чары моцна захавілі цябе. Цяжка вырвацца з пут шайтану. Бронь Божа, мяса ня еш, ня півіна. Карміся толькі хлебам з малаком. Сьпі на голай зямлі. Шгадня аблівайся халоднай вадою і шмат працуй тапаром і сахою. Як найболей маліся Богу і старайся ня слухаць як іскрычка плача. Не прыслуховайся да сьпеву ўзлётчат, і кніжак ня чытай ніякіх, апроч сьвятой Эвангэліі, бо ў цяперашніх кніжках дух пякельніцы гняздо сабе зьвіў. Кепска з табою, хлопча!

А як усё-ж такі упыр прыдзе да цябе, дык ты яго напоіш крывёй чорнай авечкі, або чорнага паўня.

Пры гэтым бабуля зноў шэпча, робячы знакі над маёй галавой:

„Ішоў Спас Сьвяты па зямельцы. Ад яго совы і кажаны хаваліся. У ночы соўнейка зьяло. У зімку краскі цьвілі, дрэва зелянелі і увесь сьвет радаваўся. Духі чорныя гібелі, мадзелі, блядзілі і ніклі, як мухі.

Ішоў Спас Сьвяты па зямельцы. Нагамі ступаў Ён па лугох лясох, далінах і ручаёх, а галавою ў залатой кароне ў самае небо блакітнае ўпіраўся. І сэрцам у яго было-гарачае сьвет-соўнейка, і зоранькі сьвяціліся на вопратках яго. І ўсім людзям было сьветла і радасна.

Ішоў Спас Сьвяты па зямельцы. І людзі падалі перад Ём ніц, воб-землю. Цалавалі Яго сьляды сьвятые і казалі-малілі: Ратуй нас, мілуй нас, Татачка Нябесны! Адварні нашыя вочы ад грэху, нашыя сэрцы—ад благіх жаданьняў. Цалюбі нас, бо мы—дзеці Твае, бо Ты нас сатварыў. Барані нас ад сілы нячыстай. Амэн!“

(Канец будзе).

Зьмітрок Бядуля.

Пасадзец 1918 г.

З альбому.

Эмме Т....ай.

Эммачка сястрычка,
Ростам невялічка,
У нябёсным фоне
Стаіць на бальконе.

Зьяюць яе вочкі,
Чырваеюць шчочкі,
Косачкі цямеюць,
Шчэчкі бялеюць.

Як жывая кветка,
Стаіць малалетка,
Кніжачку трымае,
У небо паглядае.

Каб ёй скрыдлы далі,
Паляцела-б ў далі,—
Лётала-б бяз конца,
Аж да сама слонца.

Пасадзец 1919 г.

Ясакар.

ДА БРАТОЎ.

Я чуў ня раз, як людзі кажуць.

„Брат брата трэба нам любіць“.

Але ўсе неяк не наважуць,

Каб нам сапраўды гэтак жыць.

І навет, брацьцямі завёмся.

А на братэрску ня жывём.

Давайце-ж, брацьця, ўсхамянемся

І болей шчыра жыць начнём!

Жыць будзем лепей мы ў згодзе,

Пачнём брат брата шанавань,

І сваркам звадкам, скажам: годзе!

Каб шчасьце на зямлі пазнаць.

Адам Цярушэвіч.

Расьціслаў Салоўкін.

Хаткі над возерам. *)

(Нарыс з жыцця Беларусі).

„Калі лес там—дык лес!
Можна тыдзень дыбаць“.
Якуб Колас.

На вясну 1908 году мне давялося рабіць з партыяю тэхнікаў і рабочых выведы для праектаду лесаводных чыгунак у Палесьсі.

Районам нашай работы быў вялізарнейшы Т-скі лясны масьць, названы гэтак ад імя калісьці слаўнага места, а пярер нязначнага мястэчка, Т-ва. Пушча гэта ляжыць у паўночнай частцы Р-кага і паўднёвай частцы М-скага павеятаў.

Можна сказаць, што работа гэта была самай вайцкаўшаю з тых, якіе мне давялося рабіць у працягу мае доўгае тэхнічнай практыкі.

Т-ская пушча, якая цягнуцца на шмат дзесяткаў вёрст, як з поўначы на поўдзень, так і з заходу на ўсход, выцягвае сабою, асабліва ў сваёй сярэдзіне, зусім някрануты чалавечыя рукою кутчак Беларусі.

Таму што мэтай нашых выведаў было—зазначыць такі кірунак, каб чыгуначныя лініі прайшлі па найбольш сухіх мясцох, каб былі найкарацейшымі і каб давалі магчымасьць эксплёатаваць самыя лясыстыя частцы пушчы,—нам давялося сьладзіць гэтую пушчу, правешваючы лініі, удоўж і ўпоперак, як кажучь, абмацаць усю пушчу.

Цяжка прыдумаць што-небудзь харашэйшае, арыгінальнае і дзікае, ніж тые малюнкі векавечнай суровай натуры, якіе зьяўляліся прад намі, нямаль на кожным кроку.

Краіны лесу, вярстоў на тры ў глыбіню, бачылі чалавека! О! тут відаць яго „культурную“ руку і усе найвышэйшыя месцы, праз якіе можна пераехаць, ці прайсьці, высечаны нямаль дашчэнт, і толькі сьчапеўшыя пні сьведчаць аб тым што гэта быў некалі лес!.. Ды і які лес Паўтара сажня таўшчынёю!

Але багністыя нізіны й сярэдняя частка пушчы, як сьвятыя, захоўваюць сваё дзявоцтва і гора таму рызыкату, які без патрэбных асьцярогаў адважыцца залезьці ў іх таямніцы! Адсюль, нягледзячы на пануючую тут ня толькі ўдзень, але і ўночы цемру, яго моцна сочаць еўнухі, яшчэ болей грозныя, ніж вартаўнікі турэцкіх гарэмаў. Ня кажучы ўжо аб гэтай драбязе, як магчымасьць на кожным шагу шабоўснучь у сажнёвую глыбіню драўлянай парахні, што вырабілася ад падаўшых сталеццамі і спакойна трухлеўшых дрэваў, як магчымасьць быць прыбігым падаючым сухастоем,—на высокіх месцох, або загразнуць у багне па погс на нізкіх—рызыкату гэтаму пагражаюць і іншыя болей небясьпечныя ворагі.

Ідзеце вы лесам, напрыклад, нізіною й выходзіце на палянку, пакрытую асобнымі кусьцікамі жоўта-зялёнай травы, копачкамі—гэта тарпяное балота, якое яшчэ толькі фармуецца.

Калі вам трэба перайсьці на другі бок балота, не рэкамендую дзыгаць з копачкі на копачку, а ляпей ідзеце ў абход балота. Праўда, копачка вытрамае вагу вашага цела й толькі скаланецца і ўздрыгне ад злосьці і зьянагагі за вашу рызыку. Але сьцеражэцеся аступіцца! Па-

мятайце, што балота ўмеє імсьціць! Вашыя ногі на каленкі ўгразнуць у лінкую, густую, халодную, як жаба, калюгу. Не прабуіце-жэ вобрацца самі, а хутчэй зьнімаіце рог і клічце дапамогу вашых спадарожных, а самі стойце нярухома. А калі вы у лесе або калі вы навічок—і ня ведаеце характару гэтага балота—лёс ваш вырашаны, бо, калі вы захочаце выцягнуць з калюгі адну нагу й гэтым чынам пераваліце ўсю вагу цела на другую, дык напавузіўшы валокны травы, штагоду асядаючыя ў балота і служачыя ў гэту ў мінуту грунтам для вашых ног, ня вытрамаюць вагі вашага цела, парвуцца і вы ўгразьнеце яшчэ на чвэрць, палову, а інады й на цэлы аршын у балота. Кожная ваша новая спроба вобрацца будзе зацягваць вас гэкім чынам ў глыбіню балота, пакуль вы не загразьнеце ў ім з галавою.

Калі-ж вы будзеце стаяць нярухома, дык травяныя валокны пад вашымі нагамі ня будуць рвацца, але ад вагі вашага цела пачнуць асядаць, памалу, але няўхільна, ўцягваючы з сабою й вас на глыбіню некалькіх сажняў. Балота вас засмокча!

Гэкім чынам, калі вы адны ў лесе,—вы загінулі, бо чакаць падмогі няма адкуль: ніволзі чалавек не загляне ў гэты, забыты Богам, кутчак і ніхто ніколі не пазнае месца і спосабу вашае сьмерці!.. О, балота ўмеє хаваць свае таямніцы!..

Гэткаю страшнаю сьмерцю загінуў адзін з нашых рабочых, што адбіўся ад парты і заблудзіў у лесе. Месца яго пагібелі мы адшукалі толькі праз некалькі дзён на тых яго сьлядох, якіе ён пакінуў, дзыгаючы з копкі на копачку, ды па сьцяжку, што ён згубіў. Труп яго выцягнуць не ўдалося, бо глыбіню дрыгвы ў гэтым месцы была ня менш, як пяць сажон, і крукі бусакоў, што ледзьве можна было выцягваць з балота, прыносілі з сабою толькі адну траву. Просты дзеравяны крыж, зрубаны тут-жа ў лесе і пастаўлены намі на грудочку сярод балота, адзін сьведчыць пра гэта сумнае здарэньне.

Але ня толькі смактуны-балоты трапляюцца ў Т-скай пушчы: ёсьць яшчэ й мелкія балоты ў 1/2—1 аршыні глыбіні. Тут, вядома, ўтаніцца нельга, але затое гэтыя балоты маюць шмат розных гадзю. Адзін наш рабочы казю, што ён напэўна бачыў у чаратах зьяма таўшчыні ў руку й даўжынёю больш як два аршыны.

Калі навет адкінуць гэтую, як мне здаецца, няпэўную вестку, дык застаецца такі поўная магчымасьць быць укушаным жмяёю, ці яшчэ якой іншаю ядліваю гадзінай.

Ня мала нам даводзілася бачыць у гэтым лесе і зьяроў: лісіцы, ваўкі, медзьвядзі і навет дзікі, былі аднымі толькі жывымі стварэньнямі, якімі мы сустрачаліся ў першы месяц нашай работы.

Спатканьні гэтыя, дзякуючы мвогалюднасьці нашай парты і добрай яе збройнасьці, хаця і прымушалі нас быць „напагатове“, але не рабілі дужых няпрыемнасьцяў, а наадварот, вельмі часта звальнялі ад лішняга клопату па даставе харчоў.

(Працяг будзе).

З расійскай мовы пералажыў
Краўцоў Макар.

Сэрцо, што палаеш так...

Сэрцо, што палаеш так у цёмнай у начы?
Чаму так ўстрывожылося? Сьціхні, замайчы...
У ноч гэту мяцелічную сон прысьніўся мне.
Вершам запішу яго ў натхнёнай цішыне:

Сонечная раніца вясновая блішчыць.
Ветрык гне бярозанькі, між дрэўцамі шуміць.
Пар над рэчкай коціцца, як серабрысты дым,
Я нахуць між дрэвамі ў пазетры залатым.

Скрыдлы маю лёгкіе. Як жаўранак, пяю.
Гожасьці маюся тут Вясну душой люблю.
Бог адкрыў таёмнасьці вялікіе свае.
Дрэва кожна—німфаю пад сонейкам живе.

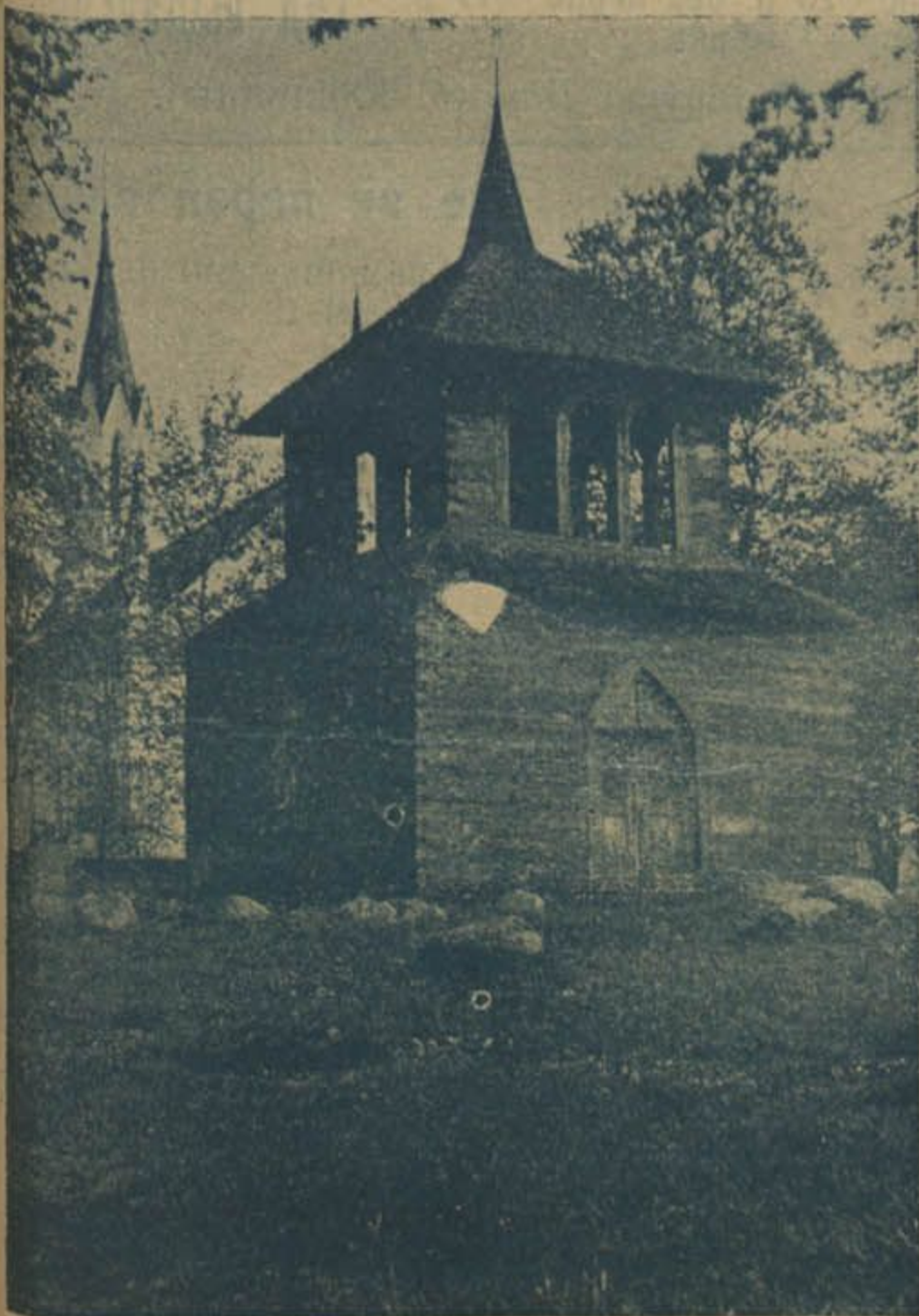
Не бярозкі белыя, а дзеванькі ў радкі
Ветрыкам калышуцца, як тые васількі.
Косы прамяністыя і вочы зіхацяць.
Нібы яны шэпчуцца і нібы то маўчаць.

Шчасьце меў бязмержнае ад іхнай пекнаты.
Сон мне сьніўся сонечны, чароўны, залаты...

Ой чаму так, дзеванькі, вы душы песьняра
Вабіце, варожыце, бы ясная зара?
Дасце мне радасьці, а з радасьцю тугу.
Жыць бяз вашай гожасьці на сьвэце не магу.

Ясакар.

Менск. 1919 г.

Політычная Кроніка.

Польскія войскі, разам з латыскімі занялі Дзвінск, Рэжыцу і наступаюць далей на правым беразе Дзвіны.

Дэнікін разьбіты зусім. Астаткі яго войска уцяклі і концентруюцца ў Крыме.

Польскія войскі, згодна вэрсальскага трактату, занялі был. нямецкія тэрыторыі ўсходняй Прусіі.

Округі, дзе павінен адбыцца плебісцыт, заняты войскамі Антанты.

У Варшаву прыязджае Маршал Фош, дзеле выяўленьня разьмераў дапамогі для Польшчы.

Антанта запатрабавала ад Галіанды выдачы Вільгельма. Галіандыя адмовілася.

П. П. С. рада ў Варшаве выказалася проці вайны з Расіяй.

У Гэльсінгфорсе хутка адбудзецца канфэрэнцыя дзяржаў б. тэрыторыі Расіі.

Прэзыдэнт Фінлянды прызнаў незалежнасьць Беларусі.

Конфэрэнцыя балтыцкіх дзяржаваў прызнала незалежнасьць Беларусі.

Прэзыдэнтам Французкай рэспублікі выбран Дэшанэль. Клемансо падаў у адстаўку. Новы французкі кабінэт зложаны Мільлеранам.

У Парыжы адбываецца пасядзеньне Вышэйшай Рады. Разглядаюцца пытаньні ў справе рэалізацыі мірнага трактату.

Вышэйшая Рада настанавіла зьняць блёкаду Савецкай Расіі. У Петраград ужо пасланы транспорт з харчамі і мэдыкамэнтамі. Ангельскія купцы прадаюць бальшавіком вялікія запасы тавараў.

Паміж Англіяй і савецкай Расіяй дайшло да згоды аб замене палоннымі і высылкі вопратак і харчоў.

Антанта мяняе свае адносіны да савецкай Расіі. Ня выключана мажлівасьць пачацьця мірных перамоваў з бальшавікамі.

Польскае міністэрства загранічных спраў адтрымала канкрэтную мірную прапозыцыю ад бальшавікоў.

Допісы.

Случчына. Беларускі гурток „Папараць Кветка“ зьяўляецца падпараў усіх беларускіх арганізацыяў у Слуцку.

Павятовы стараста павядоміў школьную раду Случчыны, што адпушчаны грошы на беларускія вучэцельскія курсы ў Слуцку.

На розных вёсках Случчыны заложаны і добра працуюць болей 10 беларускіх школ. Закладваюцца на вёсках розныя культурна-прасьветныя гурткі і чытальні, дзе працуюць сьвядомыя беларусы.

Цікавыя назвы маюць гэтыя гурткі: „Вясковая зорка“, „Польме“, „Бацькаўшчына“ і інш. Шкода толькі, што вельмі трудна дастаюцца беларускія кніжкі і часопісі.

Пажадана б. л. б. каб як найхутчэй адчыніць у Слуцку настаўніцкія беларускія курсы, бо ў іх чуюцца вялікая патрэба.

Сялянство з прыхільнасьцю с. стракае весткі аб беларускім руху, толькі чуюцца недахват нашай літэратуры.

Не малую дапамогу ў нацыянальнай справе робіць бацюшка саборнай царквы ў Слуцку, Шаміцілю. З амбону ён сялянам паміж іншым гавораць: „Як зоркі ў небе ў цёмную ноч сьвецяць і паказваюць дарогу зблудзіўшаму чалавеку, так для вас гэтыя зоркі ёсьць—беларускія культурна-прасьветныя арганізацыі. Пр. глядайцеся к ім і яны вам пакажуць шлях к лепшаму жыцьцю“.

Дай нам Божа як найболей гэтых бацюшкаў!

Падарожны.

З альбому.

Марыне С.....ко.

У галубкі у Марыны
Вусны—сьпелыя маліны;
Кветкі—яе шчочкі,
З шоўку валасочки;
Бровы, як шнуркі
Вочы—матылькі.

У галубкі у Марыны
Стан—таполева галіна.
Зычны галасочак—
Залаты званочак;
Срэбны яе сьмех;
Шыйка—белы сьнег.

Ой, галубка, ой, Марына—
Роду князя Гедыміна.
Цікавей прынцэсы—
Здольна паэтэса.
Кожны яе твор—
Блеск нябёсных зор.

Ясакар.

1914 г. Вільня.

Почтовая скрынка.

Я. Сяуцу, п. Верхмянь. Ваш верш „Лягэнда“ друкавацца ня будзе, бо мала апрацованы: рытмы слабыя і абразнасьць бледная. Але талент у вас ёсьць і раім вам працаваць у гэтым кірунку.

У вашым апавяданьні „Багатай кушчэй“ ёсьць пекныя апісаньні прыроды, але вельмі доўгія—і часта паўтараюцца адны і тыя самыя малюнкi. Трэба быць скупым на словы і шчодрым на думкі. Трэба, каб у апавяданьні відаць была як найболей чыннасьць гэрою.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі:
Менск, вул. Міцкевіча, Беларускі Дом (быўш. Юбілейны).

Рэдакцыя адчынена ад 11 да 1. Адміністрацыя—ад 9 да 2 і ад 5 да 7 у веч.

Цэна абвестак: 2 маркі за рядок пятыгу (толькі па 4-й старонцы).

Рэдактар і выдавец Францішак Аляхновіч.

Літаратурны кіраўнік Зьмітрок Бядуля.

БЕЛАРУСЬ

Штодзенная політычна-эканамічная і літаратурная газэта.

пад агульным кіраўніцтвам Язэпа Лёсіка.

Год выданьня II. Падпіска на 1 м-ц: з перасылкаю—20 р. без перас.—17 р. Год выданьня II.
Цэна асобнага нумару—1 марка.

Рэдакцыя і кантора: Менск, вул. Міцкевіча, Беларускі Дом (б. Юбілейны).

Успомніце мінуўшчыну!

Усе як перад вайной

Найстарэйшая кавярня „Нэаполь“ ізноў адчынена ў падворку ў старом памяшканьні: Францішканская (Губэрнатарская) 10.

Сьнеданьні, абеды, вячэры і розныя закускі па найдзешавейшай цэне.

Паважаныя кліенты, якія заўсёды хадзілі ў свой стары сямейны „НЭАПОЛЬ“, маю надзею, што і далей будуць да нас хадзіць.

З пашанай М. Найман.

Велікапольскі рэстаран

„Бар Велікапольскі“

закускі халодныя і гарачыя, сьнеданьні, абеды і вячэры.

Страва здаровая і смачная

Бар адчынены ад 9 гадз. ран. да 11 у веч.

Отэль Гарні. Вул. Міцкевіча, рог. Фэліцыянскай № 36.

Беларускі рэстаран „СТЭЛЬЛЯ“ быўш. „Тво афіцэраў“

(вул. Міцкевіча, 83, проціў кірхі) адчынены

Цэны: сьнеданьне—6 м., абеды з 2-х страваў—9 м., вячэры з 2-х страваў—10 м. і порцыямі.

Адпускаецца розная гарэлка.

У часе абеду грае канцэртны квартэт ад 1 да 4 гадз. і ў вечары ад 7¹/₂ да 11 гадз.